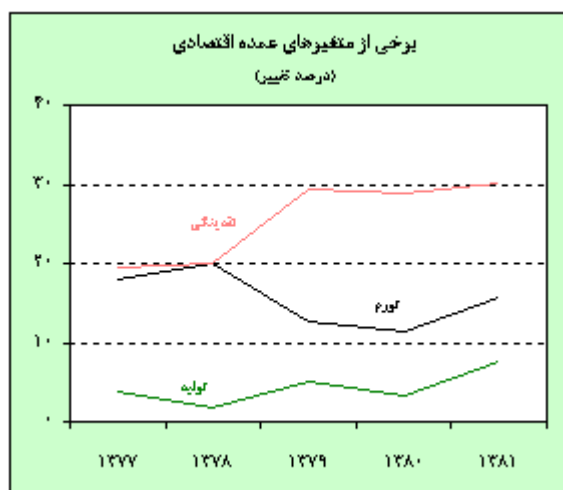

فصل چهاردهم

بانکداری و سیاستهای پولی و اعتباری

در سال ۱۳۸۱ براساس سیاستهای کلی برنامه سوم توسعه تلاش گردید تا ضمن تامین نقدینگی بخش تولید و سرمایه گذاری از انبساط پولی نامتناسب با اهداف نقدینگی و تورم منعکس در برنامه جلوگیری بعمل آید. در این سال به جهت اعمال سیاست یکسان سازی نرخ ارز، توجه و تاکید بر کنترل نقدینگی ضرورتی دو چندان یافت. به این ترتیب اهداف رشد نقدینگی و نرخ تورم در قالب سیاستهای پولی مصوب در محدوده ارقام برنامه سوم به ترتیب ۱۵/۳ و ۱۵/۷ درصد تعیین گردید.

مهمترین ابزار کنترل نقدینگی در سال مزبور استفاده از اوراق مشارکت بانک مرکزی بوده است. در سال ۱۳۸۱ کلیه اوراق مشارکت عرضه شده توسط بانک مرکزی به میزان ۹۴۴۵ میلیارد ریال جایگزین شد. فروش اوراق مشارکت جدید

نیز در این سال برابر ۷۶۰۶/۸ میلیارد ریال بود. بدین ترتیب مانده اوراق مشارکت بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۸۱ به ۱۷۰۵۲ میلیارد ریال رسید. شایان ذکر است نرخ سود علی الحساب اوراق مشارکت بانک مرکزی در سال ۱۳۸۱ برابر ۱۷ درصد در سال بود.

در سال ۱۳۸۱ براساس بند(ب) تبصره (۳) قانون بودجه کل کشور، بانک مرکزی موظف گردید کل اعتبارات و تسهیلات ریالی و همچنین نسبت اعتبارات و تسهیلات بلندمدت به کوتاه مدت و برنامه های اعتباری و تسهیلات نظام بانکی کشور را بر اساس میزان سپرده های جاری و

سرمایه گذاری مدت دار پس از کسر تعهدات و سپرده های قانونی به نحوی تنظیم و اجرا نماید که اهداف رشد اقتصادی و مهار تورم برنامه پنجساله سوم تحقق یابد. همچنین بر اساس بند (ج) تبصره (۳) قانون مذکور افزایش سقف مانده تسهیلات تکلیفی بانکها در سال ۱۳۸۱ با رعایت سایر تکالیف مصرح در برنامه توسعه، تا سقف ۴۲۰۰ میلیارد ریال مجاز گردید. از این افزایش در مانده تسهیلات، سهم بخش دولتی ۲۵ درصد و سهم بخش تعاونی و خصوصی ۷۵ درصد تعیین شد. شایان ذکر است بر مبنای ماده ۸۴ قانون برنامه سوم توسعه، افزایش در مانده تسهیلات تکلیفی طی سالهای برنامه سوم به طور متوسط سالانه ده درصد نسبت به ارقام مصوب سال ۱۳۷۸ کاهش می یابد.

براساس تصویب نامه هیات وزیران^(۱)، بانکها مجاز گردیدند در سال ۱۳۸۱ معادل ۲۵ درصد از افزایش در مانده تسهیلات به بخش غیردولتی را خارج از سهم های تعیین شده برای بخشهای مختلف اقتصادی اعطاء نمایند. براین اساس سهم نسبی افزایش در مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی بر مبنای ۷۵ درصد مصارف بانکها پس از کسر تسهیلات از محل سپرده های قرض الحسنه برای رفع احتیاجات ضروری به شرح زیر به تصویب هیات وزیران رسید:

سهم بخش های مختلف اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانکها به بخش غیردولتی (مصوب)

(سهم درصد)

۱۳۸۱		بخش اقتصادی
سهم ۱۰۰٪	سهم ۷۵٪	
۱۸/۸	۲۵/۰	کشاورزی
۲۴/۷	۳۳/۰	صنعت و معدن
۱۵/۰	۲۰/۰	مسکن
۶/۴	۸/۵	ساختمان
۷/۱	۹/۵	صادرات
۳/۰	۴/۰	بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه
۲۵/۰		مصارف آزاد
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل

در سال ۱۳۸۱ نرخهای سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی بانکها در بخشهای مختلف اقتصادی نسبت به سال ۱۳۸۰ یک واحد درصد کاهش یافت.

عملکرد سیستم بانکی^(۲)

با یکسان سازی نرخ ارز، ارزش ریالی داراییها و بدهی های خارجی (شامل سپرده های ارزی) سیستم بانکی متناسب با نرخ جدید ارز مورد تجدید نظر قرار گرفت. نرخ تبدیل اقلام ارزی به ریال در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در پایان سال ۱۳۸۰ معادل ۱۷۵۰ ریال در برابر هر دلار بود که در پایان سال ۱۳۸۱ این رقم به ۸۰۸۳ ریال در برابر هر دلار افزایش یافت. بدین ترتیب در سال مورد بررسی داراییها و بدهیهای سیستم بانکی با رشدی معادل ۶۵/۹ درصد به رقم ۱۰۵۰۶۸۶/۷ میلیارد ریال رسید. در سمت داراییهای سیستم بانکی، داراییهای خارجی سیستم بانکی با ۴۳۱/۷ درصد رشد مهمترین عامل رشد داراییها بود.

۱ - مصوبه شماره ۲۵۸۱/ت/۲۶۴۵۶-هـ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲۴ هیات وزیران

۲- در این فصل "سیستم بانکی"، شامل بانک مرکزی و بانکها (شامل بانکهای تجاری، تخصصی، غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی) می باشد.

نرخ سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی در بخشهای مختلف اقتصادی

(درصد در سال)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۳-۱۴	۱۴-۱۵	کشاورزی
۱۵-۱۷	۱۶-۱۸	صنعت و معدن
		مسکن و ساختمان
		صندوق پس انداز مسکن بانک مسکن
۱۴/۰	۱۵/۰	در قالب الگوی مسکن
۱۵/۰	۱۶/۰	خارج از الگوی مسکن
۱۶-۱۸	۱۷-۱۹	سایر
حداقل ۲۲	حداقل ۲۳	بازرگانی و خدمات
۱۷	۱۸	صادرات

در سمت بدهیهای سیستم بانکی افزایش در سپرده‌های بخش غیردولتی و بدهیهای ارزی، مهمترین عوامل رشد بودند. در این سال بدهیهای ارزی سیستم بانکی ۴۱۰/۰ درصد رشد داشت که در مقایسه با سال قبل (۲۵/۶ درصد) به جهت افزایش نرخ تسعیر ارز از نرخ رشد بسیار بالایی برخوردار شده است. بدین ترتیب طی سال ۱۳۸۱ خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی با ۵۰۹۵۹/۷ میلیارد ریال افزایش به ۶۱۰۳۴/۸ میلیارد ریال رسید.

اقلام عمده داراییها و بدهیهای سیستم بانکی

(میلیارد ریال)

درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۸۱	۱۳۸۰	(۱)۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۶۵/۹	۲۶/۶	۱۰۵۰۶۸۶/۷	۶۳۳۱۸۶/۶	۵۰۰۹۷/۳	داراییها
۴۳۱/۷	۳۵/۲	۲۳۶۰۷۳/۷	۴۴۳۹۷/۹	۳۲۸۳۲/۸	داراییهای خارجی
۴۵۲/۸	۳۵/۰	۱۷۵۸۵۴/۷	۳۱۸۰۹/۵	۲۳۵۶۶/۸	بانک مرکزی
۳۷۷/۹	۳۵/۶	۶۰۰۳۸/۹	۱۲۵۶۴/۳	۹۲۶۲/۷	بانکهای تجاری و تخصصی
☐	☐	۱۸۰/۱	۲۴/۱	۳/۳	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
۴۸/۹	۱۲/۸	۲۰۶۲۱۶/۹	۱۳۸۴۵۷/۲	۱۲۲۷۸۵/۳	بدهی بخش دولتی
۳۴/۹	۳۴/۱	۳۲۷۰۷۲/۹	۲۴۲۵۴۲/۶	۱۸۰۸۷۰/۷	بدهی بخش غیردولتی
۳۵/۴	۲۷/۰	۲۸۱۳۲۳/۲	۲۰۷۷۸۹/۰	۱۶۳۶۰۸/۵	سایر
۶۵/۹	۲۶/۶	۱۰۵۰۶۸۶/۷	۶۳۳۱۸۶/۶	۵۰۰۹۷/۳	بدهیها
۳۰/۱	۲۸/۸	۴۱۷۵۲۴/۰	۳۲۰۹۵۷/۳	۲۴۹۱۱۰/۷	نقدینگی
۸۲/۶	۳/۸	۶۹۳۲۱/۱	۳۷۹۶۹/۷	۳۶۵۶۳/۷	سپرده ها و وجوه بخش دولتی
۴۱۰/۰	۲۵/۶	۱۷۵۰۳۸/۹	۳۴۳۲۲/۸	۲۷۳۲۲/۶	بدهیها و سپرده های ارزی
۳۷۰/۷	۲۵/۵	۹۴۴۶۷/۲	۲۰۰۶۸/۷	۱۵۹۹۰/۰	بانک مرکزی
۴۶۴/۸	۲۵/۸	۸۰۴۶۳/۷	۱۴۲۴۷/۰	۱۱۳۲۹/۶	بانکها
☐	۱۳۶/۷	۱۰۸/۰	۷/۱	۳/۰	بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (۲)
۶۲/۰	۲۸/۲	۳۸۸۸۰۲/۷	۲۳۹۹۳۶/۹	۱۸۷۱۰۰/۳	سایر (۳)

۱- ارقام سیستم بانکی از فروردین ۱۳۸۱ براساس یکسان سازی نرخ ارز مورد تجدید ارزیابی قرار گرفت.

۲- از شهریور ۱۳۸۱ شامل بانکهای غیردولتی کارآفرین، سامان اقتصاد نوین، پارسین و موسسه اعتباری توسعه می باشد.

۳- شامل حساب سرمایه سیستم بانکی و پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی نیز می باشد.

سیستم بانکی و بخش خارجی

در سال ۱۳۸۱ خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی از رشدی معادل ۵۰۵/۸ درصد (۵۰۹۵۹/۷ میلیارد ریال) برخوردار گردید. این میزان افزایش در نتیجه ۶۹۶۶۷/۷ میلیارد ریال افزایش در خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی و ۱۸۶۸۷/۰ میلیارد ریال کاهش در خالص داراییهای خارجی بانکها و موسسات اعتباری غیر بانکی بوده است. مهمترین عامل افزایش خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی، یکسان سازی نرخ ارز بوده است.

کادر ۵- اثر یکسان سازی نرخ ارز بر ترازنامه بانک مرکزی

با یکسان سازی نرخ ارز از ابتدای سال ۱۳۸۱ نرخ تسعیر داراییها و بدهیهای خارجی بانک مرکزی از نرخ ارز رسمی ۱۷۵۰ ریال در مقابل هر دلار آمریکا به نرخ ارز حدود ۸۰۰۰ ریال در مقابل هر دلار آمریکا افزایش یافت. اثرات این تغییر بر ترازنامه بانک مرکزی در ابتدای سال ۱۳۸۱ (ترازنامه افتتاحیه بانک مرکزی در سال ۱۳۸۱) به شرح ذیل می باشد:

ترازنامه افتتاحیه بانک مرکزی در سال ۱۳۸۱

(میلیارد ریال)

تغییرات	افتتاحیه سال ۱۳۸۱	پایان سال ۱۳۸۰	
۴۱۱۸۹/۰	۵۲۹۲۹/۸	۱۱۷۴۰/۸	خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی
۱۱۱۴۴۴/۸	۱۴۳۲۵۴/۳	۳۱۸۰۹/۵	داراییهای خارجی بانک مرکزی
۷۰۲۲۵/۸	۹۰۳۲۴/۵	۲۰۰۶۸/۷	بدهیهای ارزی بانک مرکزی
۲۶۰۲۹/۷	۷۴۲۵۵/۱	۴۸۲۲۵/۴	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۲۶۰۲۹/۷	۱۰۸۳۸۷/۴	۸۲۳۵۷/۷	مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۰	۳۴۱۳۲/۳	۳۴۱۳۲/۳	سپرده های بخش دولتی نزد بانک مرکزی
۰	۱۲۰۷۶/۷	۱۲۰۷۶/۷	مطالبات بانک مرکزی از بانکها
-۶۷۲۱۸/۷	-۴۲۰۷۶/۸	۲۵۱۴۱/۹	خالص سایر
۰	۹۷۱۸۴/۸	۹۷۱۸۴/۸	پایه پولی

تغییرات داراییهای خارجی و بدهیهای ارزی بانک مرکزی در ترازنامه افتتاحیه فوق الذکر تماماً ناشی از تغییر نرخ ارز است، لیکن درخصوص علل افزایش مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با اعمال سیاست یکسان سازی نرخ ارز، توجه به نکات ذیل ضروری است:

بخشی از افزایش بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی در رابطه با تسهیلات ارزی بوده است که با یکسان سازی نرخ ارز افزایش یافته است. بخش دیگری از افزایش بدهی بخش دولتی مربوط به داراییهای متفرقه بانک مرکزی است. خاطر نشان می سازد که قبل از یکسان سازی نرخ ارز، بانک مرکزی بخشی از ارز دولت را به نرخ گواهی سپرده خریداری و مابه التفاوت نرخ ارز رسمی و نرخ گواهی سپرده را در "داراییهای متفرقه" تحت عنوان "حق الامتیاز خرید ارز" ثبت می نمود. با یکسان سازی نرخ ارز و تجدید ارزیابی ذخایر خارجی بانک مرکزی، لازم بود موجودی داراییهای متفرقه به سرفصل مربوطه منتقل شود. از آنجاییکه افزایش در دارایی خارجی کمتر از میزان موجودی داراییهای متفرقه بوده و این اختلاف ناشی از بازپرداخت بخشی از بدهیهای خارجی دولت توسط بانک مرکزی بوده است لذا این تفاضل به بدهی دولت اضافه گردید. همچنین از بابت تجدید ارزیابی تعهدات دولت به بانک مرکزی از بابت سهمیه ایران در صندوق بین المللی پول و بانک جهانی نیز بدهی دولت اضافه شده است.

سیستم بانکی و بخش دولتی

تغییر در خالص مانده بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی

(میلیارد ریال)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۳۶۴۰۸/۳	۱۴۲۶۶/۰	بخش دولتی
۳۱۸۴۷/۹	۶۹۱۴/۵	بانک مرکزی ج.ا.ا (۱)
۳۱۸۷/۳	۶۷۴۴/۷	بانکهای تجاری و تخصصی
۱۳۷۳/۱	۶۰۶/۸	بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۲۶۵۹۴/۴	-۱۳۶۸/۱	دولت
۳۰۸۱۷/۷	-۱۶۴۵/۹	بانک مرکزی ج.ا.ا (۲)
-۵۵۹۶/۲	-۳۲۹/۰	بانکهای تجاری و تخصصی
۱۳۷۲/۹	۶۰۶/۸	بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی (۳)
۹۸۱۳/۹	۱۵۶۳۴/۰	شرکتها و مؤسسات دولتی
۱۰۳۰/۲	۸۵۶۰/۳	بانک مرکزی ج.ا.ا
۸۷۸۳/۵	۷۰۷۳/۷	بانکهای تجاری و تخصصی (۴)
۰/۲	۰/۰	بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی

- ۱- برای خالص کردن، پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی از بدهی بخش دولتی کسر نگردیده است.
- ۲- شامل کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی می باشد.
- ۳- صرفاً شامل موجودی اوراق مشارکت بخش دولتی می باشد.
- ۴- شامل بدهی بابت مابه التفاوت نرخ ارز می باشد.

در سال ۱۳۸۱ خالص بدهی شرکتها و مؤسسات دولتی به سیستم بانکی در نتیجه رشد ۱۸/۱ درصدی بدهی شرکتها و مؤسسات دولتی به بانکها و رشد ۱۲/۶ درصدی بدهی آنها به بانک مرکزی، با توجه به افزایش ۲۹/۴ درصدی سپرده شرکتها و مؤسسات دولتی نزد بانک مرکزی، از ۱۵۶۳۴ میلیارد ریال سال قبل به ۹۸۱۳/۹ میلیارد ریال کاهش یافت. در این دوره سپرده های دولت نزد بانک مرکزی با رشدی معادل ۵۳/۸ درصد به ۶۲۳۳/۵ میلیارد ریال رسید و بدهی دولت به بانک مرکزی نیز با رشدی معادل ۷۲/۷ درصد به ۱۱۱۶۲۰/۳ میلیارد ریال رسید. از کل بدهی مذکور ۲۷/۹ درصد یعنی ۳۱۱۰۲/۷ میلیارد ریال مربوط به کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی (در ارتباط با یکسان سازی نرخ ارز در سال ۱۳۷۲) بود. طی سال مذکور، کسری حساب ذخیره تعهدات ارزی معادل

۲۱۵/۴ میلیارد ریال کاهش یافت. لازم به ذکر است بدهی دولت به بانک مرکزی در پایان سال ۱۳۸۱، نسبت به پایان سال قبل از آن، افزایشی معادل ۴۶۹۸۴/۰ میلیارد ریال نشان می دهد که مهمترین عوامل آن به شرح ذیل می باشد:

- با یکسان سازی نرخ ارز و به واسطه وجود حساب حق الامتیاز خرید ارز در داراییهای متفرقه (تفاوت نرخ رسمی تا نرخ واریزنامه ای ارز تا قبل از یکسان سازی)، بخشی از ارز خریداری شده با نرخ واریزنامه ای از قلم داراییهای متفرقه کسر و به قلم داراییهای خارجی بانک مرکزی اضافه گردید. تفاضل مزبور بدهی دولت به بانک مرکزی را معادل ۱۲۶۰۹/۰ میلیارد ریال افزایش داد.

- بخشی از تسهیلات ارائه شده به دولت از طرف بانک مرکزی به صورت ارزی بود که در نتیجه یکسان سازی نرخ ارز، بدهی دولت را به میزان ۴۱۶۱/۹ میلیارد ریال افزایش داد.

- براساس بند (م) تبصره ۲۱ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ در این سال اوراق قرضه ارزی منتشر شد و بدهی دولت به بانک مرکزی بابت انتشار اوراق قرضه مذکور ۸۵۶۶/۰ میلیارد ریال افزایش یافت.

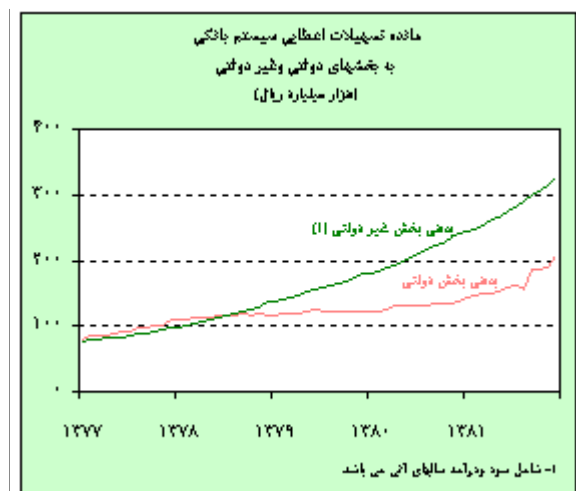
- از بابت استقراض خارجی موضوع بند (ل) جزء ۳-۱ تبصره ۲۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۰، بدهی دولت به بانک مرکزی در سال ۱۳۸۱، ۸۳۱۹/۷ میلیارد ریال افزایش یافت. بخشی از این افزایش در نتیجه تجدید ارزیابی بدهی مذکور پس از یکسان سازی نرخ ارز و بخشی دیگر مربوط به تغییر طبقه بندی بدهی مذکور می باشد.

- در نتیجه تجدید ارزیابی تعهدات دولت به بانک مرکزی از بابت سهمیه ایران در صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی به جهت یکسان سازی نرخ ارز، سفته های بدون سررسید دولت مسدود شده در پشتوانه با ۱۱۷۲۸/۷ میلیارد ریال افزایش روبرو شد.

بدهی شرکتها و موسسات دولتی با ۱۲/۶ درصد رشد (۲۲۲۷/۳ میلیارد ریال) به ۱۹۹۴۸/۷ میلیارد ریال و سپرده شرکتها و موسسات دولتی نزد بانک مرکزی با ۲۹/۴ درصد رشد به ۵۲۶۲/۲ میلیارد ریال رسید. در نتیجه خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی ۳۱۸۴۷/۹ میلیارد ریال افزایش یافت.

در این دوره تغییر در خالص بدهی بخش دولتی به بانکهای تجاری و تخصصی معادل ۳۱۸۷/۳ میلیارد ریال و تغییر در خالص بدهی بخش دولتی به بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری معادل ۱۳۷۳/۱ میلیارد ریال بود. بدهی دولت به بانکها عمدتاً به جهت خرید اوراق مشارکت بخش دولتی توسط بانکها^(۱) با ۱۲۹/۳ درصد رشد به ۱۷۳۱۸/۲ میلیارد ریال بالغ شد. خاطر نشان می سازد طبق قانون، بانکها موظف به بازخرید اوراق مشارکت بخش دولتی قبل از سررسید و به هنگام مراجعه دارندگان آن می باشند. بدهی شرکتها و موسسات دولتی به بانکها نیز با ۱۸/۱ درصد رشد مواجه بود. در مجموع خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی ۳۶۴۰۸/۳ میلیارد ریال افزایش داشت. در این سال بخشی از منابع شبکه بانکی صرف اعطای تسهیلات در قالب تبصره های قانون بودجه گردید.

بانکها و بخش غیردولتی

بررسی عملکرد اعتباری بانکها در سال ۱۳۸۱ نشان می‌دهد که مانده تسهیلات اعطایی^(۲) بانکها به بخش غیردولتی بدون احتساب سود و درآمد سالهای آتی با ۷۳۷۸۵/۸ میلیارد ریال افزایش (۳۶/۲ درصد) به رقم ۲۷۷۵۷۸/۰ میلیارد ریال بالغ گردید. شایان ذکر است بدهی بخش غیردولتی به بانکها بابت مابه‌التفاوت نرخ ارز در دوره مورد بررسی به میزان ۵۳۸/۴ میلیارد ریال کاهش یافت. در این سال سهم تسهیلات اعطایی

بانکها به بخش غیردولتی معادل ۷۸/۸ درصد از کل مانده تسهیلات اعطایی آنها بوده است که بیانگر سهم قابل ملاحظه این بخش می‌باشد^(۳). لازم به یادآوری است که بخشی از این تسهیلات در قالب تسهیلات تکلیفی اعطا شده است. به موجب تبصره ۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۱ سقف تغییر در مانده تسهیلات تکلیفی بانکهای دولتی برای بخش‌های دولتی و غیردولتی معادل ۴۲۰۰ میلیارد ریال تعیین شده بود. براساس آئین نامه اجرایی تبصره مزبور، میزان مصوب تغییر در مانده تسهیلات تکلیفی بانکها ۱۶۹۸/۲ میلیارد ریال و عملکرد آن در این سال ۱۵۴۸/۲ میلیارد ریال بوده است.

۱- شامل اوراق مشارکت بانک مرکزی نیز می باشد.

۲- تسهیلات اعطایی شامل جاری و غیر جاری (مانند مطالبات معوق و سررسید گذشته) می باشد.

۳- تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی بدون سود و درآمد سالهای آتی و تسهیلات اعطایی به بخش دولتی شامل سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

تسهیلات تکلیفی بانکها براساس

آیین نامه اجرایی تبصره ۳ قانون بودجه سال ۱۳۸۱

(میلیارد ریال)

تغییر در مانده			موضوع فعالیت	
عملکرد	مصوب	سقف بودجه		
۱۲۱/۷	۱۲۱/۷	۲۵۰/۰	الف- تسهیلات با اهداف اجتماعی و فرهنگی	
۴۰/۰	۴۰/۰	۴۰/۰	غیردولتی	قرض الحسنه ازدواج
۰/۰	۰/۰	۵/۰	غیردولتی	واگذاری سهام به ایثارگران
۷۱/۷	۷۱/۷	۱۰۵/۰	دولتی	رفع حوائج بازنشستگان
۱۰/۰	۱۰/۰	۱۰۰/۰	دولتی	تکمیل خوابگاههای دانشجویی
۸۷۶/۰	۹۲۲/۰	۲۲۳۵/۰	ب- تسهیلات با اهداف اشتغال زایی	
۵۱۹/۰	۵۴۶/۰	۱۳۹۸/۰	غیردولتی	استانی
۱۰۴/۰	۱۱۸/۰	۴۰۰/۰	غیردولتی	اعتبار متمرکز
۱/۰	۱/۰	۱۰۰/۰	غیردولتی	ملی - موضوع بند (۵) تبصره ۳
۲۵۲/۰	۲۵۷/۰	۳۳۷/۰	غیردولتی	خسارت دیدگان ناشی از زلزله
۳۲/۰	۳۲/۰	۸۸/۰	ج- تسهیلات با اهداف ارائه خدمات تنظیم بازار	
۳۲/۰	۳۲/۰	۸۸/۰	غیردولتی	اجرای مفاد بند (ن) تبصره ۳۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۱
۵۱۸/۵	۶۲۲/۵	۱۶۲۷/۰	د- تسهیلات با اهداف تولیدی و زیربنایی	
۲۵۱/۵	۳۱۵/۵	۸۴۵/۰	دولتی	طرحهای زیربنایی دولتی
۱۷۷/۰	۱۸۷/۰	۲۸۰/۰	غیردولتی	حوادث غیرمترقبه
۱۰/۷	۱۷/۴	۹۲/۰	غیردولتی	توسعه فضاهای آموزشی ، فرهنگی
۶۳/۳	۸۶/۶	۳۳۵/۰	غیردولتی	طرحهای تولیدی و خدماتی و زیر بنایی حائز اولویت و ارتقاء کیفیت
۱۶/۰	۱۶/۰	۷۵/۰	غیردولتی	لوله کشی گاز و فاضلاب داخل منازل
۱۵۴۸/۲	۱۶۹۸/۲	۴۲۰۰/۰	کل	
۳۳۳/۲	۳۹۷/۲	۱۰۵۰/۰	دولتی	
۱۲۱۵/۰	۱۳۰۱/۰	۳۱۵۰/۰	غیردولتی	

مانده تسهیلات اعطایی بانکها به بخش غیردولتی (۱)

(میلیارد ریال)

سهام (درصد)		درصد تغییر		مانده در پایان سال			
۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۷۳/۳	۷۲/۹	۳۷/۰	۳۵/۸	۲۰۳۵۰۵/۱	۱۴۸۵۳۸/۵	۱۰۹۳۵۲/۱	بانکهای تجاری
۲۵/۵	۲۶/۶	۳۰/۲	۲۹/۹	۷۰۶۷۹/۳	۵۴۲۹۴/۸	۴۱۸۰۰/۲	بانکهای تخصصی بانکهای غیردولتی و
۱/۲	۰/۵	۲۵۲/۹	۱۴۴/۲	۳۳۹۳/۶	۹۵۸/۹	۳۹۲/۶	موسسات اعتباری غیربانکی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۶/۲	۳۴/۵	۲۷۷۵۷۸/۰	۲۰۳۷۹۲/۲	۱۵۱۵۴۴/۹	کل

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

در سال مورد بررسی مانده تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی شامل بانکهای تجاری و تخصصی به بخش غیردولتی بدون احتساب سود و درآمد سالهای آتی به ترتیب معادل ۳۷/۰ و ۳۰/۲ درصد افزایش یافت. در این سال مانده تسهیلات اعطایی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی با رشدی معادل ۲۵۳/۹ درصد به ۳۳۹۳/۶ میلیارد ریال رسید. در این میان سهم بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از رشد قابل توجهی برخوردار شد و از ۰/۵ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۱/۲ درصد در سال ۱۳۸۱ افزایش یافت.

سهم بخشهای اقتصادی از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی بانکها

به بخش غیردولتی (۱)

(سهم درصد)

۱۳۸۱		مصوب		۱۳۸۰		مصوب		عملکرد
عملکرد	بانکها (۲)	%۱۰۰	%۷۵	عملکرد	بانکها (۲)	%۱۰۰	%۷۵	
کشاورزی	۰/۰	۲۱/۸	۱۸/۸	۲۵/۰	۰/۶	۱۹/۰	۱۸/۸	۲۵/۰
صنعت و معدن	۴۴/۰	۳۸/۰	۲۴/۷	۳۳/۰	۵۲/۹	۳۸/۹	۲۵/۱	۳۳/۵
ساختمان و مسکن	۳۳/۰	۲۹/۲	۲۱/۴	۲۸/۵	۳۰/۷	۲۶/۳	۲۱/۸	۲۹/۰
صادرات	۰/۱	-۳/۷	۷/۱	۹/۵	۰	۱/۸	۶/۰	۸/۰
بازرگانی داخلی، خدمات و متفرقه (۳)	۲۲/۹	۱۴/۷	۳/۰	۴/۰	۱۵/۸	۱۴/۰	۳/۴	۴/۵
مصارف آزاد			۲۵/۰				۲۵/۰	
جمع	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد. سهم های مصوب ناظر بر عملکرد بانکهای تجاری و تخصصی بوده و بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری را شامل نمی شود.

۲- شامل بانکهای تجاری و تخصصی می باشد.

۳- شامل افزایش در مانده تسهیلات قرض الحسنه اعطایی به بخش غیردولتی نمی باشد.

در سال ۱۳۸۱ به بانکهای دولتی اجازه داده شد تا معادل ۲۵ درصد از افزایش در مانده تسهیلات اعطایی خود را خارج از سهم های تعیین شده در بخشهای مختلف اقتصادی بکار گیرند. بدین ترتیب، با توجه به آزادی عمل این بانکها در مورد مصارف آزاد، سهم عملکرد تسهیلات در کلیه بخشها (بجز بخش صادرات) بیش از سهم مصوب شد. مهمترین عامل منفی شدن سهم بخش صادرات، تراکم سهم تسهیلات صادرات طی سالهای قبل و بازگشت آن طی سال ۱۳۸۱ و بخشنامه بانک مرکزی در خصوص اصلاح نحوه طبقه بندی تسهیلات اعطایی به بخش صادرات می باشد. شایان ذکر است که بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی ملزم به رعایت سهمیه بندی بخشی نمی باشند.

در سال مورد بررسی، کل مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکهای تجاری و تخصصی در بخش غیردولتی نسبت به سال قبل از آن ۳۲/۴ درصد افزایش یافت. این رشد در مقایسه با رشد سال گذشته کاهش قابل ملاحظه ای نشان می دهد. از این میزان افزایش ۷۱/۲ درصد آن به مطالبات سررسید گذشته و ۲۸/۸ درصد دیگر به مطالبات معوق اختصاص داشت. سهم

بررسی عوامل موثر در تغییر نقدینگی به تفکیک عوامل داخلی و خارجی در سال مورد بررسی نشان می‌دهد که افزایش در این متغیر بیشتر در نتیجه عوامل داخلی صورت گرفته است، بطوریکه ۷۶/۴ درصد از تغییرات نقدینگی در سال ۱۳۸۱ ناشی از تغییر در بدهی بخش غیردولتی به سیستم بانکی بوده است.

عوامل موثر در تغییر نقدینگی به تفکیک بخشهای داخلی و خارجی

(میلیارد ریال)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۹۶۵۶۶/۷	۷۱۸۴۶/۶	۵۶۴۲۱/۵	تغییر در نقدینگی
۱۱۱۶۵۸/۸	۶۶۵۵۵/۷	۳۰۸۸۴/۷	اثر بخش داخلی
۷۳۷۸۵/۹	۵۲۲۴۷/۳	۳۵۷۰۴/۰	تغییر در بدهی بخش غیردولتی به سیستم بانکی (۱)
۳۷۸۷۲/۹	۱۴۳۰۸/۴	-۴۸۱۹/۳	تغییر در خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی (۲)
۷۱۳۷۶/۰	۷۰۳۰/۰	۳۱۱۵/۴	اثر بخش خارجی
-۴۴۶۵۱/۰	-۶۵۰۹/۰	-۱۶۵۸۰/۷	خالص دریافت‌های ارزی بخش غیردولتی
۱۱۶۰۲۷/۰	۱۳۵۳۹/۰	۱۹۶۹۶/۱	خالص دریافت‌های ارزی بخش دولتی
-۸۶۴۶۸/۱	-۱۷۲۹/۱	۲۲۴۲۱/۴	سایر(خالص)

۲- شامل پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی می باشد.

۱- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

سهام عوامل موثر در رشد نقدینگی

(سهم درصد)

(۱) ۱۳۸۱	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۲۳/۰	۲۳/۰	۲۱/۰	۱۸/۵	بدهی بخش غیردولتی به بانکها(۲)
۳/۷	۱۱/۹	۵/۸	-۲/۶	خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی
۱/۴	۸/۳	-۰/۵	-۴/۸	دولت
۱/۸	۳/۱	۶/۳	۲/۰	شرکتها و موسسات دولتی
				کسر می شود:
-۰/۵	-۰/۵	۰	-۰/۲	پیش پرداخت اعتبارات اسنادی بخش دولتی
۳/۰	۱۵/۹	۱/۸	۱/۱	خالص داراییهای خارجی سیستم بانکی
۰/۴	-۲۰/۷	۰/۲	۱۲/۳	خالص سایر
۳۰/۱	۳۰/۱	۲۸/۸	۲۹/۳	نقدینگی

۱- اثر یکسان سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ در ارقام پایان سال ۱۳۸۰ بانک مرکزی لحاظ شده و سهم‌های این ستون با توجه به ارقام پس از یکسان سازی نرخ ارز برای پایان سال ۱۳۸۰، محاسبه شده است.
۲- بدون سود و درآمد سالهای آتی می باشد.

در سال ۱۳۸۱ مهمترین عامل رشد نقدینگی

(با توجه به ارقام ۱۳۸۰ که اثرات یکسان سازی نرخ ارز در آن لحاظ شده است) بدهی بخش غیردولتی به بانکها می باشد. رشد این متغیر ۲۳/۰ واحد درصد از رشد نقدینگی را موجب گردیده است. عامل بعدی در رشد نقدینگی، رشد خالص بدهی بخش دولتی به سیستم بانکی است که سهم این متغیر در رشد نقدینگی نیز به میزان ۳/۷ واحد درصد می باشد.

پایه پولی

در سال مورد بررسی پایه پولی با رشدی معادل

۲۳/۱ درصد به رقم ۱۱۹۶۱۵/۹ میلیارد ریال رسید.

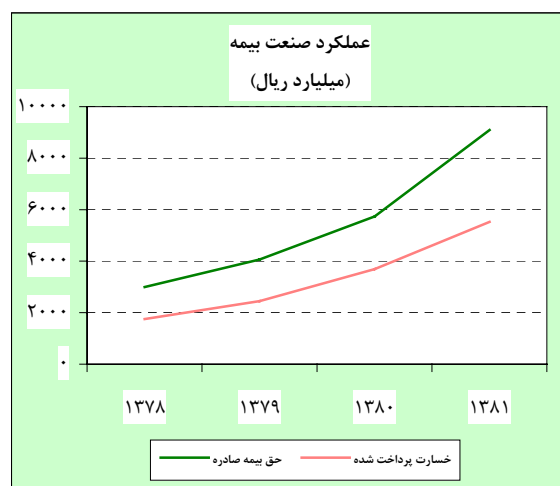
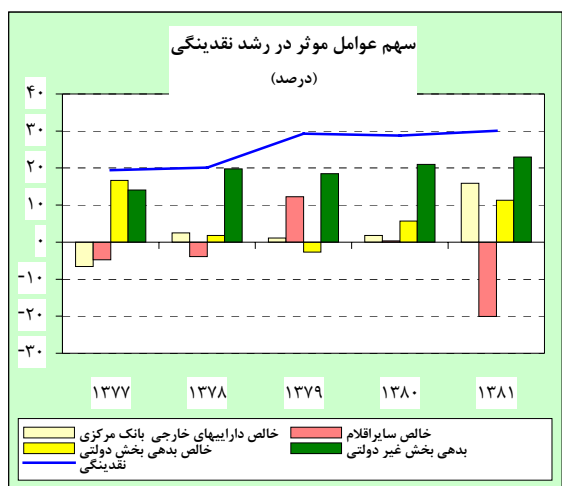
پایه پولی و اجزای آن

(میلیارد ریال)

درصد تغییر			مانده در پایان سال			
(۲) ۱۳۸۱	(۱) ۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۲۳/۱	۲۳/۱	۱۵/۲	۱۱۹۶۱۵/۹	۹۷۱۸۴/۸	۸۴۳۹۸/۱	پایه پولی
۵۳/۸	۵۹۳/۲	۵۵/۰	۸۱۳۸۷/۵	۱۱۷۴۰/۸	۷۵۷۶/۸	خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی
۷/۸	۶۶/۰	۱۶/۷	۸۰۰۷۳/۳	۴۸۲۲۵/۴	۴۱۳۱۱/۰	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
۱۰/۱۳	۱۰/۱۳	-۴۸/۷	۲۴۳۰۸/۴	۱۲۰۷۶/۷	۲۳۵۵۳/۴	مطالبات بانک مرکزی از بانکها
-۵۷/۲	-۲۶۳/۱	۱۱۰/۳	-۶۶۱۵۳/۳	۲۵۱۴۱/۹	۱۱۹۵۶/۹	خالص سایر اقلام

۱- با احتساب اثر یکسان سازی نرخ ارز

۲- بدون احتساب اثر یکسان سازی نرخ ارز

سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی

		(درصد)		
		۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹
رشد پایه پولی		۲۳/۱	۱۵/۲	۱۷/۵
خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی		۲۹/۳	۴/۹	۴/۴
خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی		۶/۰	۸/۲	-۱۷/۶
مطالبات بانک مرکزی از بانکها		۱۲/۶	-۱۳/۶	۳/۸
خالص سایر ارقام		-۲۴/۸	۱۵/۷	۲۶/۹

۱- اثر یکسان سازی نرخ ارز در سال ۱۳۸۱ در ارقام پایان سال ۱۳۸۰ بانک مرکزی لحاظ شده و سهمهای این ستون با توجه به ارقام پس از یکسان سازی نرخ ارز برای پایان سال ۱۳۸۰ محاسبه شده است.

با توجه به جدول مربوط به سهم عوامل موثر در رشد پایه پولی، احتساب اثر یکسان سازی نرخ ارز یا عدم آن در ارقام پایان سال ۱۳۸۰ بانک مرکزی، ارقام و سهمهای متفاوتی را نشان می دهد. با توجه به این ارقام عمده ترین عامل رشد پایه پولی، افزایش خالص داراییهای خارجی بانک مرکزی بوده است. در این سال با توجه به عدم فروش بخشی از ارز ناشی از صادرات نفت پیش بینی شده در قانون بودجه، بانک مرکزی اقدام به خرید آن به نرخ روز نمود که این امر موجب افزایش پایه پولی گردید. عامل عمده دیگر در رشد پایه پولی در سال ۱۳۸۱، مطالبات بانک مرکزی از بانکها بوده است که سهم آن در رشد پایه پولی ۱۲/۶ درصد بوده است. علت اصلی افزایش بدهی بانکها به بانک مرکزی مربوط به اضافه برداشت بانکها از حسابهای جاری خود نزد بانک مرکزی بوده است.

ضریب فزاینده نقدینگی

در سال ۱۳۸۱ ضریب فزاینده نقدینگی با رشدی معادل ۵/۷ درصد به ۳/۴۹۱ رسید که این رشد در مقایسه با رشد سال قبل کاهش داشته است. عامل عمده افزایش ضریب فزاینده نقدینگی در سال ۱۳۸۱ کاهش نسبت موزون سپرده های قانونی به کل سپرده ها به علت تغییر در ترکیب سپرده ها بوده که به لحاظ ارتباط منفی این نسبت با ضریب فزاینده نقدینگی، سهمی برابر ۰/۱۱۳۴ واحد در رشد ضریب فزاینده نقدینگی داشته است. عامل مهم دیگر، کاهش نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص

به سپرده های دیداری بوده است که با توجه به ارتباط منفی این نسبت با ضریب فزاینده نقدینگی، سهمی برابر ۰/۰۶۱۹ واحد در رشد ضریب فزاینده نقدینگی داشته است. شایان ذکر است عامل عمده کاهش در نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به پول و نقدینگی، استفاده گسترده از چکهای بانکی به جای اسکناس و مسکوک می باشد. دو نسبت دیگر ضریب فزاینده نقدینگی، شامل نسبتهای "ذخایر اضافی به کل سپرده ها" و "سپرده های غیر دیداری به سپرده های دیداری" که به ترتیب دارای ارتباط منفی و مثبت با ضریب مذکور می باشند، نیز سهم مثبتی در رشد ضریب داشتند.

عوامل موثر بر ضریب فزاینده نقدینگی

سهم هر یک از اجزا در تغییرات ضریب در سال ۱۳۸۱	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۰/۱۸۸۰	۳/۴۹۱	۳/۳۰۳	۲/۹۵۲	ضریب فزاینده نقدینگی
۰/۰۶۱۹	۰/۲۳۵	۰/۲۵۷	۰/۲۸۲	نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به سپرده های دیداری
۰/۱۱۳۴	۰/۱۶۳	۰/۱۷۴	۰/۲۳۱	نسبت سپرده های قانونی به کل سپرده ها
۰/۰۰۶۵	۰/۰۵۸	۰/۰۵۹	۰/۰۳۳	نسبت ذخایر اضافی به کل سپرده ها
۰/۰۰۶۲	۱/۵۸۸	۱/۵۶۵	۱/۵۰۹	نسبت سپرده های غیر دیداری به سپرده های دیداری

ترکیب نقدینگی

در سال ۱۳۸۱ روند رشد حجم پول نسبت به سال قبل با افزایش و روند رشد شبه پول با کاهش همراه بود. با این حال سهم پول در ترکیب نقدینگی از ۴۴/۵ درصد در پایان سال ۱۳۸۰ به ۴۳/۷ درصد در پایان سال مورد بررسی رسید. در مقابل سهم شبه پول با افزایش نسبت به سال قبل به ۵۶/۳ درصد رسید.

نقدینگی بر حسب پول و شبه پول

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		مانده در پایان سال				
	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹		
۴۳/۷	۴۴/۵	۲۷/۸	۲۴/۹	۱۸۲۶۵۲/۷	۱۴۲۹۵۶/۷	۱۱۴۴۲۰/۵	پول
۸/۳	۹/۱	۱۹/۲	۱۶/۰	۳۴۷۸۰/۱	۲۹۱۸۸/۷	۲۵۱۵۸/۳	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۳۵/۴	۳۵/۴	۳۰/۰	۲۷/۵	۱۴۷۸۷۲/۶	۱۱۳۷۶۸/۰	۸۹۲۶۲/۲	سپرده های دیداری
۵۶/۳	۵۵/۵	۳۱/۹	۳۲/۲	۲۳۴۸۷۱/۳	۱۷۸۰۰۰/۶	۱۳۴۶۹۰/۲	شبه پول
۹/۱	۹/۳	۲۷/۷	۳۵/۶	۳۸۱۰۸/۰	۲۹۸۴۷/۵	۲۲۰۱۴/۴	سپرده های قرض الحسنه پس انداز
۴۴/۵	۴۴/۰	۳۱/۸	۳۶/۵	۱۸۵۸۶۲/۴	۱۴۱۰۶۶/۵	۱۰۳۳۶۳/۶	سپرده های سرمایه گذاری مدت دار
۲/۶	۲/۲	۵۳/۸	-۲۳/۹	۱۰۹۰۰/۹	۷۰۸۶/۶	۹۳۱۲/۲	سپرده های متفرقه
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۰/۱	۲۸/۸	۴۱۷۵۲۴/۰	۳۲۰۹۵۷/۳	۲۴۹۱۱۰/۷	نقدینگی

در سال مورد بررسی سپرده های بخش غیردولتی (شامل سپرده های دیداری و غیر دیداری) نزد بانکها و موسسات اعتباری غیربانکی با افزایشی معادل ۳۱/۲ درصد به رقم ۳۸۲۷۴۳/۹ میلیارد ریال رسید که از این میزان، ۲۳۴۸۷۱/۳ میلیارد ریال در قالب سپرده های غیر دیداری بوده است.

پول

ترکیب پول

(سهم درصد)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۱۹/۰	۲۰/۴	۲۲/۰	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۸۱/۰	۷۹/۶	۷۸/۰	سپرده های دیداری
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

در سال ۱۳۸۱ حجم پول با رشدی معادل ۲۷/۸ درصد به ۱۸۲۶۵۲/۷ میلیارد ریال رسید. رشد این متغیر در سال قبل ۲۴/۹ درصد بود. سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در ترکیب پول از ۲۰/۴ درصد

در پایان سال ۱۳۸۰ به ۱۹/۰ درصد کاهش یافته است. در این سال حجم اسکناس و مسکوک منتشر شده با رشدی معادل ۱۸/۰ درصد به رقم ۳۷۵۱۷/۳ میلیارد ریال رسید که از این مبلغ ۹۲/۷ درصد در دست اشخاص، ۶/۴ درصد نزد بانکها و موسسات اعتباری و ۰/۹ درصد بقیه نزد بانک مرکزی بوده است. قابل ذکر است که بالاترین مبلغ اسکناس منتشر شده از سال ۱۳۵۰ تاکنون اسکناسهای ده هزار ریالی است. عدم انتشار اسکناس با مبالغ بالاتر مشکلاتی را در معاملات بوجود آورده که موجب گرایش مردم به چکهای مسافرتی و بانکی شده است.

شبه پول

در سال مورد بررسی شبه پول با رشدی معادل ۳۱/۹ درصد به رقم ۲۳۴۸۷۱/۳ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل رشد کمتری را نشان می دهد.

ترکیب شبه پول

(سهم درصد)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۱۶/۳	۱۶/۸	۱۶/۳	سپرده های قرض الحسنه پس انداز
۷۹/۲	۷۹/۲	۷۶/۸	سپرده های سرمایه گذاری مدت دار
۳۷/۳	۳۷/۱	۳۶/۹	کوتاه مدت
۰/۴	۰/۵	۰/۶	کوتاه مدت ویژه
۴۱/۵	۴۱/۶	۳۹/۳	بلندمدت
۴/۶	۴/۰	۶/۹	سپرده های متفرقه (۱)
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	جمع

۱- شامل پیش پرداخت اعتبارات اسنادی، سپرده ضمانتنامه ها، پیش پرداخت بابت معاملات، وجوه صندوق بازنشستگی و پس انداز کارکنان بانکها می باشد.

نرخ سود علی الحساب سپرده های سرمایه گذاری مدت دار (۱)

(درصد در سال)

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۷	۷	۸	کوتاه مدت
۹	۹	۱۰	کوتاه مدت ویژه
			بلندمدت:
۱۳	۱۳	۱۴	یکساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۵	دوساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۶	سه ساله
۱۳-۱۷	۱۳-۱۷	۱۷	چهارساله
۱۷	۱۷	۱۸/۵	پنجساله

۱- نرخهای مزبور مربوط به بانکهای دولتی می باشد. ضمناً براساس موافقت شورای پول و اعتبار نرخ سود علی الحساب سپرده های کوتاه مدت، کوتاه مدت ویژه و یکساله تودیع شده نزد بانک مسکن نسبت به سایر بانکهای دولتی یک درصد بیشتر است.

در سال ۱۳۸۱ نرخهای سود علی الحساب سپرده های سرمایه گذاری مدت دار نسبت به سال قبل هیچگونه تغییری نداشت.

بررسی ترکیب سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت نشان می دهد که همانند چند سال اخیر، سهم سپرده های پنج ساله از سایر سپرده ها بیشتر بوده است. این امر عمدتاً به دلیل بالاتر بودن نرخ سود این سپرده ها از سایر سپرده های سرمایه گذاری مدت دار می باشد. شایان ذکر است سهم سپرده های پنج ساله و یک ساله نسبت به سال قبل با کاهش مواجه شد و سهم سایر سپرده های مدت دار افزایش یافت.

منابع و مصارف بانکهای تجاری

ترکیب سپرده های سرمایه گذاری بلندمدت (۱)

(سهم درصد)		
۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹
۱۱/۸	۱۳/۳	۱۵/۰
۶/۰	۳/۷	۲/۸
۴/۴	۳/۶	۲/۹
۰/۷	۰/۴	۰/۲
۷۷/۱	۷۹/۰	۷۹/۱
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰
جمع		

۱- شامل آمار مؤسسات اعتباری غیر بانکی می باشد.

در سال ۱۳۸۱ حجم سپرده های بخش غیردولتی نزد بانکهای تجاری از افزایشی معادل ۷۳۴۴۶۷ میلیارد ریال (۲۸/۸ درصد) برخوردار گردید. از این میزان افزایش، ۴۰/۳ درصد مربوط به سپرده های دیداری و ۵۹/۷ درصد مربوط به سپرده های غیردیداری بوده است.

در این سال منابع مسدود بانکهای تجاری عمدتاً بابت تودیع سپرده قانونی معادل ۱۰۳۹۱/۳ میلیارد ریال افزایش یافت. طی دوره مورد بررسی، حساب سرمایه بانکهای تجاری ۳۲۳/۸ میلیارد ریال کاهش و سپرده ها و وجوه بخش دولتی نزد این بانکها ۱۲۵۱۹/۲ میلیارد ریال افزایش یافت. در نتیجه، کل منابع آزاد بانکهای تجاری معادل ۷۵۲۵۰/۸ میلیارد ریال افزایش یافت. از محل این منابع، مبلغ ۵۴۹۶۶/۶ میلیارد ریال بدهی بخش غیردولتی (بدون سود و درآمد سالهای آتی) و ۱۵۳۸۵/۳ میلیارد ریال بدهی بخش دولتی افزایش یافت. بدین ترتیب در این سال مازاد منابع بانکهای تجاری در مقایسه با سال قبل معادل ۴۸۹۸/۹ میلیارد ریال افزایش یافت.

منابع و مصارف بانکهای تخصصی

در سال مورد بررسی حجم سپرده های غیردولتی نزد بانکهای تخصصی ۱۳۳۰۶/۴ میلیارد ریال افزایش یافت که از این میزان ۲۵/۱ درصد مربوط به افزایش در سپرده های دیداری و ۷۴/۹ درصد مربوط به افزایش در سپرده های غیردیداری بوده است. منابع مسدود عمدتاً به خاطر تودیع سپرده قانونی نزد بانک مرکزی معادل ۱۳۰۱/۲ میلیارد ریال افزایش یافت. در این سال منابع آزاد از محل سپرده های بخش غیردولتی در بانکهای تخصصی معادل ۱۲۰۰۵/۲ میلیارد ریال افزایش یافت که با لحاظ نمودن تغییر در سایر منابع، از جمله بدهی به سایر بانکها به میزان ۷۷۶۴/۰ میلیارد ریال، کل منابع آزاد اعتباری بانکهای تخصصی معادل ۱۸۱۷۴/۵ میلیارد ریال افزایش یافت که از این محل بدهی بخش غیردولتی با ۱۶۳۸۴/۵ میلیارد ریال افزایش روبرو شد.

تحولات سیستم بانکی

اقدامات مهم انجام شده در سال ۱۳۸۱ که برخی از آنها در قالب بخشنامه ها و دستور العمل ها به بانکها ابلاغ شده است بشرح ذیل می باشد:

- ۱- دستور العمل اجرایی حسابداری تعهدی برای عقود فروش اقساطی، قرض الحسنه، اجاره به شرط تملیک و خرید دین تهیه و تلاش شده است تا نحوه حسابداری بانکها در حدممکن منطبق با حسابداری تعهدی باشد.
- ۲- تعیین سود سپرده ها و سود مورد انتظار تسهیلات اعطایی توسط بانکهای غیر دولتی همانند سالهای قبل به عهده خود بانکها گذارده شد، ضمن آن که موکداً توصیه شد این بانکها نرخ سود سپرده ها را حداکثر ۲ الی ۳ درصد بالاتر از نرخهای سود مصوب شورای پول و اعتبار برای بانکهای دولتی تعیین نمایند. درخصوص نرخ سود تسهیلات اعطایی بانکهای دولتی در بخش مسکن (در موارد خاص) موارد ذیل تصویب و به سیستم بانکی جهت اجرا ابلاغ شد:

الف- نرخ سود تسهیلات اعطایی به آسیب دیدگان حوادث غیرمترقبه در قالب تبصره (۳) و با رعایت الگوی مصرف مسکن ۱۶ درصد و خارج از الگوی مذکور ۱۸ درصد که در شهرها ۵ درصد و در روستاها ۴ درصد آن به عهده متقاضیان و مابقی بر عهده دولت قرارگرفت.

ب- نرخ سود تسهیلات اعطایی به مدارس غیرانتفاعی از محل مصوبات شورای پول و اعتبار، ۱۸ درصد در سال تعیین شد که ۸ درصد آن سهم متقاضیان و ۱۰ درصد مابقی جزء تعهدات دولت منظور شد. همچنین نرخ سود تسهیلات مذکور از محل منابع داخلی بانکها مشمول نرخ سود بخش خدمات تعیین گردید.

۳- بخشنامه مربوط به لزوم محاسبه سود سپرده های سرمایه گذاری مدت دار بر مبنای کمترین مانده در هر روز با رعایت شرط حداقل مانده برای دریافت سود ابلاغ گردید.

۴- بخشنامه ای درخصوص اعطای تسهیلات جهت خرید کالاهای مصرفی بادوام ساخت داخل به بانکها ابلاغ شد. براساس این بخشنامه شرط اعطای تسهیلات به این کالاها، ساخت داخل، نو و دست اول بودن آنهاست. تعیین حداکثر مبلغ تسهیلات قابل اعطا برای خرید کالاهای مشمول بخشنامه با رعایت سایر مقررات در اختیار بانکها گذارده شده است. در عین حال سقف فردی بابت خرید اتومبیل سواری صرفاً برای بانکهای دولتی مبلغ حداکثر پنجاه میلیون ریال تعیین شد.

۵- درخصوص بهبود خدمات بانکی، اقدامات ذیل انجام شده است:

- پذیرش متقابل چکهای مسافرتی (ایران چک)
- راه اندازی خدمات تلفن بانک
- ساده سازی روشهای اعطای تسهیلات
- طرح گسترش پرداخت غیر حضوری وجوه برق
- استقرار نظام بانکداری الکترونیکی، گسترش شبکه محلی (LAN) و شبکه گسترده On-Line بین شعب، طراحی کارت بدهی و کارت اعتباری، افزایش دستگاههای خودپرداز و ایجاد شبکه های موازی.

واحدها و کارکنان شبکه بانکی

در سال ۱۳۸۱ تعداد واحدهای بانکی اعم از شعبه، باجه و نمایندگی در داخل و خارج از کشور با رشدی معادل ۰/۸ درصد به رقم ۱۶۶۷۱ واحد رسید. در بین کلیه بانکها، بانکهای صادرات و ملی به ترتیب با سهمی معادل ۱۹/۶ و ۱۹/۰ درصد بیشترین سهم از واحدهای بانکی داخل کشور را به خود اختصاص دادند.

در سال مورد بررسی تعداد کارکنان شبکه بانکی

پراکندگی واحدهای بانکی

۱۳۸۱	۱۳۸۰	۱۳۷۹	
۱۶۶۱۵	۱۶۴۸۰	۱۵۶۷۶	داخل کشور
۱۳۹۱۱	۱۳۸۹۶	۱۳۲۰۴	بانکهای تجاری
۲۶۶۳	۲۵۸۰	۲۴۷۲	بانکهای تخصصی بانکهای غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیر بانکی
۴۱	۴	.	خارج کشور
۵۶	۵۷	۵۶	ملی ایران
۱۹	۲۰	۲۰	صادرات ایران
۲۵	۲۳	۲۳	تجارت
۳	۳	۳	ملت
۵	۶	۵	سپه
۴	۵	۵	
۱۶۶۷۱	۱۶۵۳۷	۱۵۷۳۲	جمع

کشور با رشدی معادل ۱/۷ درصد به رقم ۱۶۵۷۸۷ نفر رسید. تعداد کارکنان بانکهای تجاری با ۰/۶ درصد و بانکهای تخصصی با ۷/۲ درصد افزایش روبرو بوده است.

در این سال متوسط تعداد کارکنان در هر واحد بانکی ۹/۹ نفر بود. در این دوره نسبت جمعیت به هر واحد بانکی (داخل کشور) به ۳۹۵۱/۷ نفر رسید.

طبقه بندی کارکنان شبکه بانکی از نظر سطوح مختلف تحصیلی در سال مورد بررسی نشان می دهد که سهم کارکنان مقاطع کارشناسی و بالاتر رو به افزایش و سهم کارکنان زیردیپلم رو به کاهش بوده است. در این میان دارندگان مدارج تحصیلی کاردانی و دیپلم بیشترین سهم را به خود اختصاص داده اند. شایان ذکر است در حالی که در بانکهای غیردولتی ۶۳/۲ درصد کارکنان دارای مدارج تحصیلی کارشناسی و بالاتر هستند، این نسبت در بانکهای تجاری و تخصصی به ترتیب ۱۵/۸ و ۱۹/۶ درصد می باشد.

طبقه بندی کارکنان شبکه بانکی برحسب مدارج تحصیلی

(نفر)

۱۳۸۱		۱۳۸۰		۱۳۷۹		
تعداد	سهم درصد	تعداد	سهم درصد	تعداد	سهم درصد	
۱۴۵۳۵۱	۱۰۰/۰	۱۴۴۵۳۱	۱۰۰/۰	۱۳۸۱۱۴	۱۰۰/۰	بانکهای تجاری
۲۲۹۱۵	۱۵/۸	۲۰۳۱۶	۱۴/۱	۱۶۵۷۶	۱۲/۰	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۹۰۹۴۷	۶۲/۶	۸۹۹۹۳	۶۲/۳	۸۶۱۹۴	۶۲/۴	کاردانی و دیپلم
۳۱۴۸۹	۲۱/۶	۳۴۲۲۲	۲۳/۶	۳۵۳۴۴	۲۵/۶	زیردیپلم
۱۹۷۶۴	۱۰۰/۰	۱۸۴۳۶	۱۰۰/۰	۱۷۷۲۲	۱۰۰/۰	بانکهای تخصصی
۳۸۶۸	۱۹/۶	۳۷۳۲	۲۰/۲	۳۴۷۶	۱۹/۶	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۲۶۸۷	۶۴/۲	۱۱۴۱۷	۶۱/۹	۱۰۷۸۱	۶۰/۸	کاردانی و دیپلم
۳۲۰۹	۱۶/۲	۳۲۸۶	۱۷/۹	۳۴۶۵	۱۹/۶	زیردیپلم
۶۷۲	۱۰۰/۰	۹۹	۱۰۰/۰			بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی
۴۲۵	۶۳/۲	۵۴	۵۵/۰			کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۸۶	۲۷/۷	۳۳	۳۳/۰			کاردانی و دیپلم
۶۱	۹/۱	۱۳	۱۳/۰			زیردیپلم
۱۶۵۷۸۷	۱۰۰/۰	۱۶۳۰۶۶	۱۰۰/۰	۱۵۵۸۳۶	۱۰۰/۰	کل بانکها
۲۷۲۰۸	۱۶/۴	۲۴۱۰۲	۱۴/۸	۲۰۰۵۲	۱۲/۹	کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا
۱۰۳۸۲۰	۶۲/۶	۱۰۱۴۴۲	۶۲/۲	۹۶۹۷۵	۶۲/۲	کاردانی و دیپلم
۳۴۷۵۹	۲۱/۰	۳۷۵۲۰	۲۳/۰	۳۸۸۰۹	۲۴/۹	زیردیپلم

کادر ۶- اوراق مشارکت بانک مرکزی

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، به دلایل گوناگون از جمله عدم مشروعیت تعلق بهره به اوراق قرضه، از تمایل افراد و موسسات بخش خصوصی به خرید اوراق قرضه به تدریج کاسته شد. از سال ۱۳۵۹ خرید دست اول این اوراق توسط بخش خصوصی کلی متوقف گردید. این عامل همراه با انقضای تدریجی سررسید اوراق موجود در دست افراد و موسسات خصوصی سبب شد تا از میزان معاملات دست دوم نیز در بورس اوراق بهادار کاسته شود. با اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا از ابتدای سال ۱۳۶۳ اوراق قرضه جدیدی جهت عرضه به مردم منتشر نشد و به تبع آن معاملات دست دوم این اوراق نیز بکلی متوقف گردید. اوراق قرضه جدید صرفاً به منظور جایگزینی اوراق سررسید شده و همچنین جایزه اوراق قرضه در جریان منتشر گردید. بنابراین یافتن جایگزین مناسب برای اوراق قرضه که بتواند در تامین مالی بخش دولتی و همچنین اجرای عملیات بازار باز و مدیریت نقدینگی بانک مرکزی مورد استفاده قرار گیرد، مورد توجه و عنایت سیاستگذاران قرار گرفت.

در سال ۱۳۷۳ اوراق مشارکت با هدف افزایش مشارکت مردم در فعالیتهای اقتصادی و به منظور ایجاد تنوع در ابزارهای مالی و تامین منابع مالی جهت ایجاد، تکمیل و توسعه طرحهای سودآور عمومی و خصوصی از طریق منابع غیربانکی طراحی گردید. در سال ۱۳۷۶ نیز قانون نحوه انتشار اوراق مشارکت به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. بدین ترتیب یکی از انواع اوراق مشارکت که همان تامین مالی است در نظام اقتصادی کشور مجدداً جریان یافت. از دیگر اهداف انتشار اوراق مشارکت، اجرای عملیات بازار باز و مدیریت نقدینگی و اعتبار و مداخله در بازار پول توسط بانک مرکزی است. در حالی که در اکثر کشورها، این ابزار متکی بر سیستم نرخ بهره ثابت و از قبل تعیین شده در قالب خرید و فروش اوراق قرضه استوار است، در نظام جمهوری اسلامی ایران باید از ابزاری استفاده می شد تا منطبق با موازین اسلامی باشد. بر این اساس، در ماده ۹۱ قانون برنامه سوم به بانک مرکزی اجازه داده شد تا با تصویب شورای پول و اعتبار از اوراق مشارکت بانک مرکزی استفاده نماید. شورای پول و اعتبار نیز در اواخر سال ۱۳۷۹، انتشار این اوراق را بر مبنای داراییهای بانک مرکزی تصویب نمود و بانک مرکزی برای اولین بار در اسفند ماه ۱۳۷۹ سه هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت با سررسید ۶ ماهه و نرخ سود علی الحساب ۱۹ درصد در سال با هدف مدیریت نقدینگی منتشر نمود.

انتشار و عرضه اوراق مشارکت بانک مرکزی از جمله ابزارهای سیاست انقباضی و اجرای عملیات بازار باز می باشد، به طوری که با عرضه این اوراق از حجم نقدینگی که در قالب اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپردههای دیداری و غیردیداری است، کاسته می شود. در بخش پایه پولی نیز انتشار این اوراق موجب افزایش جزء بدهیهای بانک مرکزی و متعاقب آن کاهش جزء "خالص سایر اقلام پایه پولی" شده و در مجموع پایه پولی را کاهش می دهد. لذا در مجموع انتشار اوراق از دو طریق آنی و تاخیری (نقدینگی و پایه پولی) موجبات کاهش رشد نقدینگی را فراهم ساخته و سیاستگذار پولی را قادر می سازد تا به کنترل نقدینگی مبادرت ورزد.